

Hanna Będkowska

Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w Rogowie

bedkowska.lzd@interia.pl

Temat lekcji

Gdzie mieszkam? (etap edukacyjny: klasy 4-6 szkoły podstawowej)

Cele:

Cele kształcenia

Wiadomości. Uczeń:

- Charakteryzuje warstwy lasu.

Umiejętności. Uczeń:

- Przedstawia zwierzęta żyjące w poszczególnych warstwach lasu.

Cele wychowania – postawy i przekonania. Uczeń:

- Uzmysławia sobie, że im bardziej jest zróżnicowana struktura lasu, tym więcej żyje w nim różnych zwierząt.

Metody nauczania:

- metoda kierowania samodzielną pracą uczniów;
- metoda poszukująca (pogadanka);
- metoda podająca (opowiadanie i opis).

Formy nauczania

- wycieczka

Czas trwania zajęć

- 90 minut

Środki dydaktyczne

Okazy żywe w środowisku naturalnym

- Las o zróżnicowanej strukturze

Sprzęt wycieczkowy

- Przenośna apteczka

- Lornetki (30 szt.)

Materiały pomocnicze:

- podkładki z klipsem (30 szt.),
- małe kartki (po trzy dla każdego ucznia – 90 szt.),
- ołówki (30 szt.),
- temperówka,
- gumka.

Plan lekcji

1. Zapoznanie z tematem.
2. Przypomnienie warstwowej budowy lasu.
3. Wędrówka ścieżką przyrodniczą.
4. Gra dydaktyczna.
5. Podsumowanie.

Przebieg lekcji

1. Zapoznanie z tematem

Nauczyciel zaprasza uczniów na leśną wędrówkę. Informuje, że wskaże w lesie miejsca, w których mogą żyć różne zwierzęta. Uczniowie otrzymają po trzy małe kartki. Ich zadaniem będzie zapisanie trzech pytań związanych z tematem prezentowanym przez nauczyciela. Nauczyciel opowiada, że po zakończeniu wędrówki zbierze od nich zwinięte kartki do torby (pudełka) i przeprowadzi grę *Czy znasz leśne zwierzęta?* Uczniowie będą odpowiadać na losowo wybrane pytania.

2. Przypomnienie warstwowej budowy lasu

Nauczyciel odwołuje się do wiadomości uczniów. Prowadzi z nimi rozmowę kontrolowaną. Wspólnie charakteryzują warstwy lasu:

- Ściółka leśna

Ściółkę tworzą martwe, nierozłożone szczątki roślin i zwierząt, gromadzące się na dnie lasu. Ściółka leśna korzystnie wpływa na glebę. Uzupełnia jej zasoby pokarmowe.

- Runo leśne

Runo leśne jest najniższą warstwę roślinności w lesie. Złożone jest z roślin zielnych oraz mchów, porostów i grzybów.

- Podszyt

Podszyt jest dolną warstwą roślinności w lesie, złożoną z krzewów i małych drzew. Chroni glebę przed wysychaniem i zarastaniem. Wzmaga odporność lasu na szkodliwe wpływy zewnętrzne (m. in. owadów).

- Okap drzewostanu

Okap drzewostanu (sklepienie drzewostanu) tworzy warstwa koron. Oddziela wnętrze lasu wraz z jego odrębnym mikroklimatem od zewnętrznych mas powietrza.

3. Wędrówka ścieżką przyrodniczą

Nauczyciel opowiada uczniom o tym, że las jest domem wielu zwierząt. Jednak zaobserwowanie któregoś z nich nie jest łatwe. Aby podpatrywać mieszkańców lasu, trzeba dobrze znać ich zwyczaje. Poza tym należy odpowiednio wybrać czas i trasę wędrówki. Te uwarunkowania powodują, że dla większości ludzi obserwacje zwierząt są rzadkie i przypadkowe. Częściej można usłyszeć zwierzęta lub zaobserwować ślady przez nie pozostawione.

Nauczyciel informuje uczniów, że w lasach Polski żyje około 270 gatunków kręgowców, w tym blisko 70 gatunków ssaków, około 180 gatunków ptaków, większość krajowych płazów i gadów.

Podczas wędrówki ścieżką przyrodniczą, nauczyciel pokazuje uczniom miejsca, w których mogą mieszkać kręgowce. Informuje dzieci, że zwierzęta te różnią się znacznie rozmiarami i masą ciała. Do najmniejszych należą ryjówka malutka (ssak) i mysikrólik (ptak). Największym i najcięższym ssakiem leśnym jest żubr. Podczas wędrówki uczniowie zapisują na małych kartkach pytania, które zostaną wykorzystane podczas gry. Przykłady zwierząt:

Runo leśne

- Jaszczurka zwinka jest najpospolitszym gadem Polski. Szczególnie często można ją spotkać na nasłonecznionych polanach i uprawach.
- Mysz leśna jest liczna w lasach liściastych i mieszanych.
- Jeź europejski zasiedla parki oraz brzegi lasów mieszanych.
- Ropucha szara jest największym i najbardziej znanym płazem bezogonowym. Jest pospolita nie tylko w lasach, lecz również w ogrodach, na polach, łąkach...

Podszyt

- Łoś żyje w rozległych lasach obfitujących w torfowiska, olsy i bory bagienne. W Polsce występuje najliczniej nad Biebrzą.
- Dzik występuje w żyzniejszych lasach całej Polski, na nizinach i w górach.
- Wilk zasiedla rozległe lasy nizinne i górskie. Występuje na wschodzie kraju oraz w Karpatach. W Polsce gatunek nieliczny na skutek prześladowania.
- Jeleń szlachetny zasiedla większe kompleksy leśne na nizinach i w górach.
- Lis występuje w lasach i na terenach otwartych całego kraju, ostatnio także w miastach.
- Borsuk żyje w borach mieszanych i lasach całej Polski.
- Sarna jest gatunkiem liczny w lasach całego kraju.
- Ryś jest rzadkim gatunkiem rozległych, zwartych lasów górskich i nizinnych na wschodzie Polski.
- Głuszczyk żyje w starych, rozległych borach sosnowych, na nizinach i w górach. Preferuje bory wilgotne i bagienne.

Piętro drzew

- Mopek jest ssakiem występującym w lasach nizinnych i górskich, południowej i centralnej Polski.
- Bielik gniazduje w starych, rozległych drzewostanach w pobliżu dużych zbiorników wodnych. W Polsce głównie na Pomorzu, w pasie pojezierzy oraz na Śląsku.
- Kukułka jest licznym gatunkiem całego kraju, występuje w lasach różnego typu.
- Dzieciół czarny gnieździ się w całym kraju, z wyjątkiem wysokich gór, w starych lasach iglastych lub mieszanych.
- Kuna leśna jest gatunkiem licznym, zasiedla wszystkie typy lasów w Polsce.
- Pójdźka jest sową gniazdującą w Polsce nielicznie, głównie w nizinnej części kraju. Gniazduje głównie w dziuplach drzew, najchętniej starych wierzb głowiastych.
- Kowalik jest ptakiem licznym w starych lasach liściastych całego kraju.

4. Gra dydaktyczna

Dobrze jest tak zaplanować trasę wędrowki, aby kończyła się w miejscu wypoczynku, tam gdzie są w lesie ustawione stoły i ławy. Nauczyciel prosi, aby uczniowie zwinęli kartki i zbiera je do torby (lub pudełka). Następnie miesza je i proponuje uczniom grę *Czy znasz leśne zwierzęta?* Przebieg:

- Uczniowie dzielą się na trzyosobowe zespoły.
- Nauczyciel wybiera losowo kartki z pojemnika i odczytuje pytania kolejnym grupom.
- Grupa, która udzieli błędnej odpowiedzi, odpada z gry.
- Która grupa wie najwięcej o leśnych zwierzętach?

5. Podsumowanie

Nauczyciel podkreśla, że skomplikowana struktura przestrzenna lasu daje zwierzętom możliwość wykorzystania schronień i miejsc rozrodu na ziemi oraz na wszystkich piętrach roślinności. Im bardziej zróżnicowana jest budowa lasu, tym bardziej różnorodny jest także skład zwierząt. Na przykład gniazda ptaków można spotkać na ziemi, w norach, wśród krzewów, w dziuplach, pod odstającą korą, w pniakach, wykrotach, stosach gałęzi, w koronach drzew. Warstwową budowę wykorzystują również ssaki. I tak np. do chodzących po drzewach ssaków można zaliczyć wiewiórkę, kunę, rysia. W dziuplach chronią się nietoperze. Na drzewa i krzewy wspinają się także niektóre gady (np. wąż eskulapa, żmija zygzakowata) oraz płazy (np. rzekotka drzewna).